Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза! *Ленин—Сталин паша верч кучедалаш ямде лий!*

Ямде лий

1939 ий 16 июнь №28 (592)

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН ОРГАНЖЕ

Адрес: Йошкар-Ола, Совет пӧрт, „Ямде лий" редакций

Советский Союзын Геройжо В. К. Коккинаки йолташ ден М. Х. Гордиенко йолташым наградитлыме нерген СССР Верховный Совет Президиумын

УКАЗШЕ

Москва—Исландия—Северный Америка героический беспосадочный перелетым ыштымылан да тидын годым выдержка ден отвагым ончыктымылан Ленин орден да „За отвагу" медаль дене наградитлаш:

1. Советский Союзын Геройжо Коккинаки Владимир Константиновичым—„Москва" самолет экипажын командиржым.

2 Гордиенко Михаил Харитоновичым—„Москва" самолетын штурманжым.

3. В. К. Коккинаки ден М. Х. Гордиенко йолташ-шамычлан 20 тӱжем тенге гыч единовременный окса наградым пуаш.

СССР Верховный Совет Президиумын Председательже—М. И. КАЛИНИН.

СССР Верховный Совет Президиумын Секретарьже— А. ГОРКИН.

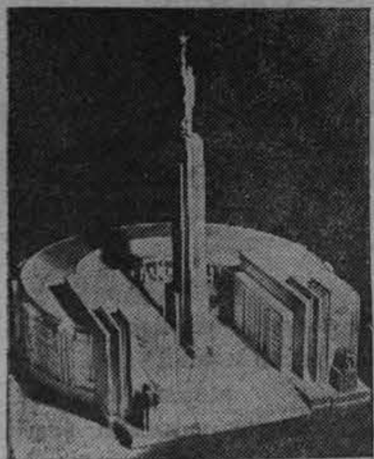
Москва, Кремль. 1939 ий 11 июнь.

Научный экспедицийыште самырык геолог-шамыч участвоватлаш тӱҥалыт

Тений кеҥежым СССР Академии наукын геологический институтшо ик мыняр научный экспедицийым эртара.

ТуштоКиевысе 30 самырык геолог-шамыч участвоватлаш тӱҥалыт. Ик группа Житомирский область мучко исследовательский пашам ышташ тӱҥалеш. Нуно тушто ценный минерал-шамычым кычалаш тӱҥалыт.

Вес группа Киевский областьыште пашам ышташ тӱҥалеш. Нуно кристаллический породо-шамычым изучатлаш тӱҥалыт. Кумышо группа Ромныш кая. Тушто нефть лекме верым пален налме.

Нью-Йоркышто международный выставка. Снимкыште: Советский павильонын макетше.

ЙОЧА-ШАМЫЧ, КАНИКУЛЫМ ВЕСЕЛАН ЭРТАРЫЗА!

Мыйын шонымаш—учительница лияш

15-ше июньышто мый Медведево неполный средний школым тунемын пытарышым. Тений тиде кече—мыйын илышыштем куанымаш кече.

Ме тӱняште эн пиалан тукым улына. Советский школьник верч партий ден правительство ойлен моштыдымын чот тыршат. Мыланна тунемаш чыла условийым ыштыме. Могай учебный заведенийыш пураш шонет, чыла вере пураш лиеш. Кӧ лияш шонет, тудо лийын кертат.

Мый ынде Йошкар-Оласе средний школыш тунемаш пурем.

Социализм элыште учитель лӱмым кажныжат кугешнымаш дене каласа. Вет учитель верч мемнан партий, правительство да Сталин йолташ эреак тыршен шогат. Шукерте огыл ялысе школласе эн сай учитель-шамычым наградитлымаш тидым адак ик гана раш ончыктыш. Учитель-шамычым уло калык пагала, йӧрата. Мыйын шонымаш—учитель лияш. Тидым мый шуктемак. Мый Тунемме ий мучко кажне предмет дене отлично да хорошо отметка дене тунем тольым. А испытанийым чыла предмет денат отличным сдатленам.

Егорова Ефросиня.

Тений Сенкино начальный школым (Павлово ял совет, Йошкар-Ола район) 6 еҥ отлично тунем пытарышт.

Снимкыште (пурла гыч шолашке): И. Коротков, А. Скобелев, А. Иванов, А. Антонова, Г. Пчелина, К. Терентеева.

Фото К. Лоскутовын.

Школым похвальный грамота дене тунемын лектым

Испытаний пытымек мемнан классный руководитель толын пурышат: молодец улыда, йоча-шамыч!,—мане.

Тунамак мемнан классыште похвальный грамотам налын кертше ученик-шамычын лӱмыштым, фамилийыштым каласкалыш. Тушто мыйынат лӱмем лекте.

Ынде мыйын куанымашыже могай кугу! Вет тунемме ий тӱҥалме годымак пумо обязательствем арам лийын огыл. Медведево неполный средний школым похвальный грамота дене тунемын пытаренам. Тиде случайно огыл, мый испытанийлан чот ямдылалтынам ыле, адак чыла чырыкыштат отличник лийынам.

5-ше классыште тунеммем годымак мыйын летчик лиймем шуын. Ынде мый кушкынам, эше смелый лийынам, летный школыш обязательно тунемаш каем.

Плотников Вася.

Медведево НСШ, 7-ше класс.

Мый каникулым кузе эртараш тӱҥалам

Теҥгече 7-ше класслаштат тунемме ий пытыш.

Мемнан кокла гыч южышт лагерьыште канаш тӱҥалыт. Но мӧҥгыштӧ кодшо-шамычланат сайын канаш тыршыман.

Кеҥеж каникулым эртараш мый шкаланем планым ыштенам. План почеш йӱштылаш, могырым калитлаш, растенийым поген гербарийым ышташ жапым ойырымо.

Тиддеч посна мый колым кучаш, чодраш кошташ, литературым лудаш тӱҥалам. Кызытат мый литературым эреак лудам. Эн чотшо „Суворов" книга келшыш, тудо пеш тале полководец улмаш.

Тимофеев Саша.

Весьшӱргӧ НСШ, 7-ше класс, Морко район.

* * *

Кеҥеж жапым сайын эртараш мый планым ыштенам.

Сылнемутан литературым лудаш мый пеш йӧратем, садланак тудым планын первый пунктышкыжо возен шынденам.

Колхозник-шамыч коклаште газетым йӱкын лудаш тӱҥалам. Адак колхозный пырдыж газетым лукташ полшем.

Степанов Саня.

Морко район, Тыгыде-Морко ял.

РЕДАКЦИЙ ДЕЧ: Тимофеев Саша ден Степанов Санян кеҥеж каникул жаплан план ыштымышт сай. Но каникулым шкетын гына, йолташышт деч посна эртараш шонат. Ялыштышт форпостым организоватлат гын, сай лиеш.

Тунам нуно чыла пашамат тӱшкан эртараш тӱҥалыт. Адак тудымат мондымо ок кӱл: колхоз пеленсе форпост-шамыч тӱҥ пашаштлан колхозлан полшымашым шотлышаш улыт.

Пектубай средний школышто тунемше-шамыч испытаний жапым культурно эртарат. Снимкыште: Головенкин Володя кол кучымо.

Советский Башкирийлан 20 ий темын

9 июньышто Башкирийыште Советский властьым установитлымылан 20 ий темын.

Тиде жапыште Большевик-шамыч партийын вуйлатымыже почеш Советский Башкирий чыла шотыштат кугун ончык каен. Башкирийыште нефть, сталь, марганец уло.

Вич тӱжем наре школа, 4 вуз, 60 техникум, 12 научно-исследовательский институт, 14 театр, тышечын 3 йоча театр-шамыч улыт.

ХРОНИКА

ССР Союз Совнарком В. Г. Деканозов ден С. А. Лозовский йолташ-шамычым иностранный паша Калык Комиссарын заместительыштлан назначитлен.

Радио дене управлятлаш лийме корабльын модельже

Азербайджанский йоча технический станцийысе ныл йоча-шамыч: Георгий Аганов, Самел Карапетян, Всеволод Малышев да Виктор Кений радио дене управлятлыме военный корабльын модельжым строитлат.

Модельын кужытшо 1650 миллиметр, лопкытшо 300 миллиметр лиеш. Тудын бортыштыжо автоматически действоватлыше орудиян башня, пушка, прожектор да моло прибор-шамыч лийыт.

Модельым радио дене 5 километр тора гыч управлятлаш лиеш.

Москва-Волга канал. Химкысе северный порт.

Международный стрелковый матч

3 июньышто Москваште международный стрелковый матч тӱҥалын. Тыгай матчым мелкокалиберный стрелковый клуб-шамычын британский (английский) обществожо кажне ийын эртара.

Тиде международный соревнованийыште советский стрелок-шамыч ынде визымше гана участвоватлат. Нуно 1935 ден 1937 ийлаште лийше соревнованийлаште первый верым, ӱмаште первый куд верым налыныт.

Тений матчыште 45 стрелковый команда-шамыч участвоватлат.

Матчыште участвоватлыше-шамыч мелкокалиберный винтовка дене 50 метр тораш лӱят. Кажне стрелок международный образецан мишеньлашке 40 гана лӱйшаш.

55

Революцийын буревестникше

Кечывалым лудаш шуаш ок лий—паша ышташ кӱлеш. Кастене тул уке. Озашамыч сорта тулым чӱкташ чареныт, лудашат эркым пуэн огытыл, тиде пашам ок кӱл да вредный пашалан шотленыт.

Сайын кочмек, йӱдым озашамыч луйык мален колтеныт.

М. Горький 1888—89 ийыште.

Тунам Алеша конга йымач шылтыме книгам луктын да окна дек миен лудын тӧчен. Йӱдым, тылзын волгыдыжо денат тыгыде буква койын огыл. Тыге Алешан лудмо пеш шуын гынат, лудын кертын огыл. Йоча мален огыл. Тудо кермыч дене йыген ягылтыме вӱргене каструльым налын да йылгыжше вӱргеныш тылзын волгыдыжым кучымек книган страницыжым волгалтараш тӧчен. Но садак пычкемыш лийын. Тунам Алеша Пешков угылысо олымбак шогалын лампадкын пел волгыдо тулжо дене книгам лудын. Лудын ноймек, олымбак йӧрлын да мален колтен. А эрдене оза куван кычкыркалымыште да перкалыме йӱк дене тудо помыжалтын.

Великий писатель Алексей Максимович Горькийын йоча илышыже обувный магазиныште паша ыштыма гыч тӱҥалеш. Варажым тудо пароходышто ате-шамычым мушкын, чертежник дене учениклан, волжский пристаньыште грузчиклан, варажым садовниклан, сторожлан, пекарьлан пашам ыштен.

Горький фабрик да мастерской оза-шамычын пашазе-шамычым чот эксплоатироватлымыштым, кугыжан чиновник-шамычын калыкым шыгыремдымыштым изиже годсекак ужын. Тыгай стройым тудо ненавидитлен. Тудо шемерым улошумжӧ дене йӧратен, пагален. Тыгай чувство денак тудын чыла произведенийже возалтыныт. Садланак тудын произведенийже революционный призыв семын звучитленыт да звучитлат.

Тудын произведенийжым эрык верч кредалаш, подвигыш, сеҥымашке ӱжыныт. „Песня о Соколе" мурыштыжо тудо мужественно да лӱддымӧ революционер-шамычын шке илышыштым пӱтынек

18 июньышто А. М. Горькийын колымыжлан кум ий темеш

эрык верч, калыкын пиалже верч пумышт нерген воза. Великий писатель пашазе классын куатле вийжым яркий образ дене ончыктен. Тудо революций лийшаш нерген да буревестник нерген возен.

Горький „Мать" повестьыштыже пашазе движенийын шарлымыже да виянмыже, революционный сознаний кушмым, самодержавий ваштареш кредалмым пеш сайын сӱретлен.

Тиде повестьын сюжетшылан 1901—02 ийлаште Сормовышто лийше событий-шамыч лийыныт. Повестьын тӱҥ геройышт—пашазе Павел Власов, тудын аваже—Ниловна, адак Наташа, Рыбин да молат лийыныт. Нуно чылаҥат революционер улыт, самодержавий ваштареш кредалаш массым организоватлат. Горький тиде повестьыште тудо жапысе демонстрацийым, обыскым, арестоватлымашым, кугыжан жапысе судым пеш сай сӱретлен ончыктен.

М. Горький ден Л. Н. Толстой 1906 ийыште.

Ниловнан чаҥле, мондыдымо образыштыже—забитый, пычкемыш ӱдрамаш шке эргыжын да тудын йолташыже-шамычын революционный пашашт дене кузе интересоватлымыжым, варажым нунын пашаштышт кузе активно полшышо лиймыжым сайын ончыктымо.

Алексей Максимович Горький уныкаже-шамыч дене.

Горький варарак возымо „Детство", „В людях", „Мои университеты" автобиографический произведенийлаштыже шкенжын йӧсӧ илыш корныжым возен. Нине произведений-шамычым лудын лекмек ик выводым гына ыштен лиеш: тыге ыле, ончылжо тыге лийшаш огыл.

Алексей Максимович шкенжын родинажым чот йӧратен. Шкенжын ончыч возымо произведенийлаштыже: тугай жап толеш, кунам уло появлык трудитлыше калыкын лиеш, манын мечтатлен ыле. Тиде мечтан действительностьшым тудо шкеак сайын ужын. Мланде шарын ик кудымшо ужашыштыже социализмым ыштыме.

Тудын кугу способностьшо да шке шинчымыжым чарныде нӧлтен толмаш Максим Горькийым уло тӱнямбалсе известный кугу писатель-шамыч радамыш шогалтен. Тудын значенийже пеш кугу. Алексей Максимовичым тойымо кече В. М. Молотов йолташ: „Ленинын колымыжо деч вара Горькийын колымыжо мемнан эллан да человечестволан эн неле",—манын каласен.

Горький пытартыш кечыже марте шемерым чот йӧратен, пагален, а угнетатель-шамычым ненавидитлен. Тудо шке произведенийлаштыже капиталистический обществыште шемерын кочо (горький) илышыжым ончыктен. Садланак шканже Горький лӱмым пуэн. Горький калык нерген пеш чыным да келге йӧратымаш дене возен. Тӱрлӧ способность, талант дене калыкын поян улмыжым раш ончыктен. Тидын дене пырля тудо поян-шамычын вӱр йӱшӧ, жадный, трус улмыштым тӱжвак сӱретлен.

Кугыжан правительство Горький деч лӱдын, тудым преследоватлен. Ик гана веле огыл тудым арестоватленыт, тюрьмаш шынденыт.

Ленин Горькийым кугун аклен. Тудо Горькийым пролетарский искусствын кугу представительжылан шотлен. Горький шкенжын чапле художественный произведенийже дене шкенжын Российысе да тӱнямбалсе пашазе движений дене эре кылден толын.

Кугу художник Алексей Максимович большевистский партий, человечествын великий вождьышт—Ленин да Сталин дене эре чак кылдалтын шоген.

Великий Октябрьский социалистический революций деч вара Горький Советский литературын руководительже лийын.

Горький калык тушманым чаманыде разоблачатлен. Шкенжын ик статьяштыже; „Если враг ок сдатлалт гын, тудым пытарат", манын возен. Л. М. Горький чыла элласе шемерым фашизм ваштареш кучедалаш ӱжын. Тудын статьяже-шамыч вес элласе передовой интеллигенцийым фашизм ваштареш кучедалаш тарватен. Тушто Горькийын чыла статьяже-шамычым куанен, йӧратен лудыныт да лудыт.

М. Горький 1903 ийыште.

Калык тушман троцкистско-бухаринский бандит-шамыч революцийын буревестникше — Горькийын илышыжым лугыч кӱрлыныт. Нуно тудым злодейски ӱмыр шуде пуштыныт.

Тиде жап шуде колымашым советский калык нигунамат ок мондо да фашистский пуштедыше-шамычым чот карга, нуным вожге кукла.

Алексей Максимович нерген память калыкын шӱмыштыжӧ ила. Тудын пламенный шомакше-ончык каяш ӱжеш, у илыш верч кучедалаш туныкта, уло тӱняште коммунизм верч кучедалаш ӱжеш.

Р. Виноградов.

Молан ме Максим Горькийым чот пагалена

Максим Горький гениальный пролетарский писатель. Тудо калык дене эреак кылдалт шоген.

Тудо шкенжын произведенийлаште пашазе ден кресаньык-шамычым капиталистический стройым сӱмыралаш да властьым шке кидыш шупшын налаш ӱжын.

Максим Горький произведенийлаштыже герой-шамычым художественно да ярко ончыктен. Герой-шамыч лудшо - шамыч ончылно илыше гай улыт.

Ме „Мать", „Челкаш", „Детство", „В людях", „На дне", „Враги", „Песня о буревестнике", „Песня о Соколе" да моло произведений-шамычымат лудын улына.

„Мать" повестьыште Павел ден пашазе революционерым ончыкта. Тудо сай илыш верч, чыла калыкын пиалже верч кучедалеш.

Ме Максим Горькийын возымо произведений-шамычым кугу куанымаш да йӧратымаш дене лудына.

Баранов Сережа ден Абрамов Миша.

Йошкар-Ола, 7-ше номеран школа.

ВЕЛИКИЙ ПИСАТЕЛЬ

Максим Горький илыме жапыштыже шуко сылне произведений-шамычым возен. Тудын произведенийжым калык йӧратен лудеш. Максим Горький шке произведенийлаштыже тушман ваштареш кучедалаш ӱжын, революций ышташ ӱжын, пашазе - шамычлан корным ончыктен. Утларакше тиде „Мать" повестьше гыч коеш.

Мыят Максим Горькийын шуко произведенийжым лудынам. Эн чотшо „Мать"

повесть, „Песня о буревестнике", „Песня о Соколе" произведенийышт мыланем пеш келшеныт.

Максим Горькийым калык йӧрата. Мыят тудым йӧратем, тудын произведенийжым эше утларак лудаш тӱҥалам.

Маршанова Ольга.

Йошкар-Ола район, Медведево НСШ.

Йошкар-Олаште 1 июнь гыч йоча санаторий пашам ышта. Снимкыште: канаш толшо-шамыч биллиард дене модыт.

Фото М. Чуршуковын.

Кумышо Сталинский Пятилеткыште у стройко-шамыч

ВАХШ, МУРГАБ, КОЛХИДА

Большевик-шамыч пустывя да куп гыч уже шуко шӱдӧ тӱжем гектар дене мландым куралын ӱдаш йӧршым ыштеныт. З кавказысе да Средний Азийысе у оросительный канал-шамыч ожнысо шурно шочдымо мландым урожайныйым ыштеныт.

Кумышо Пятилеткыште элна 10 миллион гектар у мландым кучылташ тӱҥалшаш. Тиде угларакше сӧрем (целинный) мланде румо чодран эрыктыме участкышт, Сибирьын, Дальний Востокын, Казахстанын нигунам ӱдыдымӧ мландышт улыт. У пашньын кугу площадьшым куп коштымаш да пустынный мландым оросилтымаш пуат.

Вахшский долина—Таджикский ССР-ын кугу хлопковый районжо. Тыште первой гана 22 тӱжем гектар ошмам оросилтымаш кызыт египетский хлопокын сай урожайжым пуат. Оросилтыме паша кызытат ышталтеш. Сталин лӱмеш канал деч ошма коклашке оросительный сеть кая. Тудо 50 тӱжем га ошмам хлопок ӱдаш йӧршым ышта.

Пошкудо республикыште— Туркменистаныште — Мургабский оазисеш ирригацийым (искусственный орошенийым) ышташ чот пижыныт. Ятыр водохранилище-шамыч ышталтыт, нуно египетский хлопокын, эфиро-масличный растений-шамычын пасушкышт, у кугу фруктовый сад-шамычыш благым колтыл шогаш тӱҥалыт. 2.500 метр кутышан мланде плотина Тедженский водохранилищым образоватла. Тудо 40 тӱжем гектар мландыш шаваш вӱдым ситара.

Невинномысский каналым строитлымаш кугу значенийым иметла. Кубаньын вӱдшӧ изишак гына коштыдымо Егорлык энерын русложо мучко Ставропольын кошкышо степьлашкыже колталтеш. Егорлык тич вӱдан энер лиеш, тудо 100 тӱжем га пашньым вӱдангден кертеш.

Колхидский низменностьысе ятыр шӱдӧ ияш куп-шамыч коштымаш пашаже ятыр ий чот ышталтеш. Тыште, Шем теҥыз серыште, малярийын очагше пеледше субтропический садыш вашке савырна. Уже 17 тӱжем гектар купым коштымо. Колхоз-шамыч тиде мландылаште кугу субтропический озанлык пашам ыштат, цитрусовый культура-шамычын: мандаринын, лимонын, апельсинын, грейпорутын плантацийыштым ыштеныт.

Кумышо Пятилетка мучашеш Колхидыште коштымо мландын площадьше 44 тӱжем га марте кушкеш. Тиде площадьын пелыжым йытыра цитрусовый сад-шамыч заниматлат.

Орденоносец-учитель-шамыч дене вашлиймаш

11-ше июньышто Марийский АССР просвещений нарком Музуров йолташ мемнан республикысе орденоносец-учитель-шамычлан приемым ыштен. Приемышто орденоносец-учитель-шамыч чылаже 20 еҥ лийын.

Совещанийыште педагогический пашан мастерже-орденоносец-шамыч шкенынштын ыштен шогымо педагогический ден общественный пашашт нерген ойленыт.

Приемышто участвоватлыше учитель-шамыч Марийский АССР-ысе учитель-шамыч деке обращенийым возеныт.

Чыла предмет денат отлично

Мый куд предмет денат испытанийым отличнылан сдатленам. Эн чотшым русский язык дене ямдылалташ вереште. Мыланна, татар-шамычлан, тиде предмет йӧсырак. Сайын ямдылалтмем дене тиде предметымат отличнылан сдатлышым.

Молан мый сайын сдатленам? Мый ий мучко сайын тунемынам, испытанийланат сайын ямдылалтынам, да тӱҥжӧ—ямдылалтме жапыште мыйын точный режим лийын.

Ибатуллина Магфура.

Параньга средний школа.

Пиалан йоча шамычлан— вӱд станций

12 июньысо каныш кече Йошкар-Оласе йоча-шамычын кугу пайремышкышт савырнен.

11 шагат эрдене Карл Маркс урем дене пионерский площадка почмаш тӱҥале. 300 наре йоча шкенынштын площадкешышт тӱрлӧ модыш дене модыныт.

Тачак адэкат ик куанымаш. Какшан энерын шола серешыже 5 шагатлан йоча вӱд станций почылтеш. Но йоча-шамыч вич шагатым огыт вучо. Жап 3 час веле гынат, нуно тушко погынат.

Йошкар-Оласе йоча технический станций шкенжын моторан пуш дене йоча-шамычым катаглыкта. Сер воктене волейбол, баскетбол дене модыт.

Вич часлан изирак речь дене Иванов С. йолташ йоча вӱд станцийым почеш. Ойлен чарнымек, тудын йоча-шамычым саламлыме мутшо оркестр йӱк дене иктыш ушна.

Индеш шататлан кастене вӱд станций воктен пионерский костер почылто. Костерышто СССР Верховный Совет депутат Кельбецина К. М. йолташ участвоватлен.

Капитолина Михайловна пиалан йоча-шамычым тунемме ий пытарыме дене саламлыш. Кеҥежым сайын канаш да 1 сентябрь гыч адак угыч у вий дене сайын тунемаш тӱҥалаш кангашым пуыш.

Костер пытымекат йоча-шамыч шуко жап марте модыныт.

Андр. Речкин.

Снимкыште: йоча-шамыч модыт.

Гербарийым ыштем

Пеледыш-шамычын кушкаш тӱҥалмышт годымак мый нуным погаш тӱҥалынам. Кызыт шуко растений уло.

Кеҥеж гоч шуко тӱрлӧ растенийым погемат, „Гербария цветковых растений" вуймутан гербарий тетрадьым ыштем.

Тунемме ий тӱҥалмек мыйын тиде тетрадьем ботаникым тунеммаште полшаш тӱҥалеш.

Белов Миша.

Морко район.
Нурӱмбал НСШ.

Футбол— йӧратыме спорт

● Кодшо ий семынак тений СССР первенстволан футбол дене модмаш эрта. Первенствошто мемнан элын эн сай 12 командышт участвоватлат. Розыгрыш интересныйын кая. Кызыт Москвасе „Спартак" команда очко шот дене эн ончылно.

● Йошкар-Олаштат шукерте огыл оласе первенстволан пытартыш гана модыш лие. Тиде модышышто республикын эн тале кок командышт—„Динамо" ден „Спартак" вашлийыныт. Тиде матч 3:3 счет дене пытен.

Но „противникын" капкашкыже пуртымо мячын количествожо шукылан лийын, „Динамо" команда оласе чемпион лӱмым налын. Садлан тудо РСФСР кубоклан модмаште участвоватлаш тӱҥалеш.

§§

Физкультура дене заниматлыза!

Шергакан йоча-шамыч!

Те шкенан родиным да нунын геройыштым йӧратеда. Тендан кокла гыч шукышт Папанин, Коккинаки, Гризодубова, Стаханов гай лияш шонат. Шукыштын спортын палыме мастерже, Йошкар Армийын чапле боецше лиймышт шуэш. Гражданский войнан геройышт Чапаев, Щорс, Котовский тендам куандарат. Те Хасан ер воктенсе кредалмаште Советский Союзын пеш виян улмыжым ончыктышо йошкар боец-шамычын моштымышт, отвагышт да мужествышт дене моктанеда.

Те шинчеда мо, советский калыкын сай эргыштым пеш сай качестваным воспитатлымаште мо полша?

Организмым физически пеҥгыдемдымаш, эреак кече еда капым тренироватлымаш. „Тугай еҥ-шамыч, кудын илышыштышт эреак, кече еда физически тренироватлымаш правилолан шотлалтеш... кеч кунамат бодрый, илышлан куаныше, пашам ыштен кертше да выносливый улыт",—манын Ворошилов йолташ воза. Ворошилов йолташ шкеже гимнастика дене эреак заниматла. Телым тудо эче дене кошташ йӧрата.

Советский Союзын Геройышт Громов ден Коккинаки самырыкышт годым гирь дене чемпион лийыныт.

Спортын тале Советский мастерышт-шамыч изинекак физический тренировка дене заниматленыт. Йоча годымак гимнастика, спортивный модыш-шамыч дек, физический тренировка дек тунемын, нуно 50 ияш лиймекат огыт шоҥгем. Спортын заслуженный мастерже, мировой рекордсмен пловец Семен Бойченко тунеммыже годымак ийын кошташ да вӱд йымак каяш тунемын. Спортын заслуженный мастерже конькобежец Яков Мельников куд ияшак коньки дене мунчалташ тӱҥалын.

Москван самырык пловчихыже Юлия Кочеткова 15 ияшак рекордым ыштен.

Физкультура дене эреак тренироватлымаш организмым, мышцым, нервым пеҥгыдемда.

Мемнан великий Родинын грамотный да физически таза гражданышт лияш кӱлмӧ нерген советский йоча-шамыч палат. Садланак физкультура да спорт дене нуно чот интересоватлат.

Мый йоча-шамыч деч физкультура нерген шуко серышым налдедем.

„Школым тунем пытарымек, мый Военно-Морской академийыш пураш шонем. Тидлан пеҥгыде да виян лияш кӱлеш 3 ий мый пластика школышто тунемынам—ынде мыйын движенем плавный лийын.

Тиде деч вара мый мышцым развиватлаш да пеҥгыдемдашлан гимнастический школыш пуренам. Мый эче дене коштам, волейбол дене модам, коньки дене кататлаш тунемам",—манын Москвасе 550-ше школын 9-ше классыште тунемше Волкова Тоня воза.

„Эре 7 шагатлан кынелам, радио почеш зарядкым ыштем, спортивный клубыш коштам, волейбол да шахмат дене модам, турникыште заниматлем, эче дене коштам, бокс дене заниматлем. Куатан Йошкар Армийын ӱшанле боецше лияшлан мый шкемым пеҥгыдемдем",—тыге шке письмаштыже СССР-ын самырык патриотшо школьник А. Цыгель (Глухов ола, Черниговский область) воза.

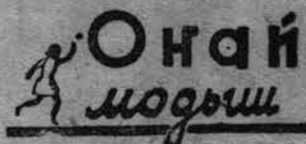
Гимнастика, модыш, куштылго атлетик (куржмаш, тӧрштылмаш), ийын коштмаш, коньки, эче, эче дене тӧрштылмаш, велосипед, бокс, акробатика, байдарке, парусный спорт—чыла тиде тазалыкым виянгда, пеҥгыдемда. Йоча-шамыч, чыла тиде тендан кидыште.

Шергакан йоча-шамыч! Физкультура дене шкендан организмыдам чот закалятлыза.

ПЛАТОН ИППОЛИТОВ

Спортын заслуженный мастерже, орденоносец

„Путешественник"

Тиде модыш дене чыла вереат модаш лиеш: комнатыште, кудовечыште, пасушто, чодрасе чара верыште, моло вереат.

Чыла модшо-шамычлан ола лӱм пуалтеш. Модшо-шамыч кокла гыч иктыже покшеке лектеш, тудо путешественник маналтеш. Тудо ола-шамычын лӱмыштым каласен, шке рассказшым ойлаш тӱҥалеш. Муглан: „Мый каникул годым Киевыш (Киев кинел шогалеш) мийышым. Тушто кок кечым илымек, Харьковыш акам дек пӧртыльым. (Харьков кинелешат Киев дене вержым содор вашталтынеже), а путешественник тиде жапыште яра кодшо верым налнеже. Модшылан мӧҥгӧ шке верышкыжак шогалаш ок лий. Вер деч посна кодшо путешественник лиеш. Путешественник нигӧн верымат налын кертын огыл гын, тудо шке рассказшым умбакыже шуя, вес олан лӱмыштым каласа. Южгынам путешественник тыгеат каласен кертеш: „чыла олалашке коштынам",—тунам вара чыла модшо-шамыч икте весышт дене верым вашталтат, а путешественник яра верым налаш тырша.

56

Гитлеровец-шамыч чешский школьник-шамычым мыскылат

Шошо кавикул годым 45 чешский ученик-шамыч экскурсий дене Злынь олашке каеныт. Нуно олам ончен коштыныт, кугу заводыш миеныт, кастен кинош каеныт. Экранышт фашистский главарь-шамыч коймек, кинематографический аппарат кенета паша ыштымым чарнен.

Йоча шамыч чот вештыл колтеныт. Кино пытымек фашистский полицейский-шамыч йоча-шамычым авырен шогалтеныт. Кум школьникым арестоватлевыт да заявленийыште ӱкымеш подписатлаш заставитленыт. Заявленийыште пуйто нуно йолташыштым фашистский главарь-шамычым воштылаш лӱмын тарате ныт манын, возымо улмаш. Нунын кокла гыч икте, 15 ияш школьник куржаш тӱҥалын.

Фашист-шамыч тудын ӱмбаке лӱйкаленыт. Кок пуля кидышкыже логалын.

Моло йоча-шамыч мӧҥгышкышт каеныт. Корнышто вагонышто каймышт годым мо лиймым каласкаленыт. Тунам чылаштымат арестоватлымек, Германийыссе Зумперк олашке наҥгаеныт. Тушто ик школышто ученик-шамычым кок ряд дене шогалтеныт. Ряд кокла гыч чешский рвезе-шамычым эркын каяш заставитленыт. Фашист-шамычын кӱштымышт почеш каждый немецкий школьник, чешский школьникым тоя ден кырен.

Китайский молодежь эл оборонын пеҥгыдемдашлан оксам погат.

Польшышто студент-шамыч кузе илат

Польшышто студент-шамыч стипендийым огыт нал. Шужен колымо дечын кеч могай пашаш пурат. Моло капиталистический эл семынак Польшыштат безработный шамыч пеш шукын улыт. Студент-шамыч кӱчызӧ гай, рынке да кудвече еда мурен, скрипкам, гитарым шоктен коштыт.

Мурен пытарымек, ала эртен кайше-шамыч чаманен иктаж мом гынат пуат манын, вучен шогат.

Эй, ломбо! Шке йырет могай тамыле ӱпшым шарет. Ӱмбалнетше тӱжем дене мӱкш-шамыч ызгат. Явдар йӱкан изи шӱшпыкшӧ кузе сылнын муга. Ош ломбо! Але лышташетым шарен шуктен отыл, пеледыш дене вӱдылалт шогалынат. Ояр теле кечын чара пушенге-шамыч пӧрышаҥ шогалытат, тыге ший аршаш сакалтылме гай койыт.

Теле кечын йоча-шамыч йӱштӧ деч лӱдде тунемаш куржталыч, гын, кызыт ынде испытанийым эртарат. Вашке кенеж каныш шуэш. Тунемме ийым отлично пытарет—канашат моткоч весела.

Теве пеледалтше ломбо йымалне кок рвезе шинчат. Нуно пор гай ош тувырым чиеныт, йошкар галстукым сакеныт. Иктыже книгам лудеш, весыже кидеш тетрадь ден карандашым кучен, пеш колыштеш. Нуно коктынат 7-ше классыште тунемыт. Кызыт нуно русский язык дене испытанийлан ямдылалтыт.

— Изиш чарналте, Игорь, —колышт шинчыше рвезе йолташыжын лудмыжым чара.—Союздымо сложносочиненный предложенийыште запятая велэ огыл, южгынам тире шындалт кертеш вет? Кунам тире шындалтеш. Тидым мый пример дене умылтараш йодам.

— Тиде йӧсӧ огыл. Бархударовын учебникшым почса. Теве уна 71-ше страницыште,—Игорь Аля йолташыжлан лудын умылтарен пуа.—Теве айда тиде упражненийым разбиратлен лектына...

Адакат кок пионер-шамыч ваш-ваш полшен лудыт, умылтарат. Нунын

ЛУКОВ ПАЮ

пылышыштлан моло вимо йӱкат ок шокто. А йӱкшӧ кызыт, тыгай мотор, шокшо кече годым, шуко. Ломберыште шӱшпык йӱк шокта, куэрла гыч куку мурымо шергылтеш, явдар канде каваште турий-шамыч ӱчаш-ӱчаш шергылтарат. Плошадкыште изи йоча-шамыч мече дене модыт. Нунын весела йӱкышт торашке йонгалтеш. Игорь ден Аля тугак заниматлат. Мо умылдымаш уло гын, чыла умылен валаш да эрла испытанийым отлично сдаяш шонат. Нунын шонымашышт эре шукталт

С. Гавриловын сӱретше.

толеш. Тидыже тыршен тунеммышт гыч лектеш. Алгебра дене письменный испытанийым коктынат отличнын сдатленыт. Тунамат нуно погынен чот заниматлышт. Математика дене туныктышо Алексей Петрович деке консультацийыш миен, эше сайын умылен нальыч. Тугак геометрийымат отлично сдайышт.

— Диктантым ик ошибка деч посна возена,—каласат нуно.—Русский языкым отлично сдаена!

Игорь идалык мучко ик ганат „хорошо" деч ӱлыкӧ волен огыл, нылымыше чырыкыште русский язык дене отметкыже отлично. Но Игорь эше чот ямдылалтеш. „Чыла шинчен валаш кӱлеш",—ойла тудо. Тудо шке гына сайын тунемаш тырша огыл, но чыла йолташ-шамычшым шке почешыже шупшеш. Аля первый чырыкыште вачарын тунемеш ыле, „плохо" отметкыжат ятыр лийын. Тудлан, овчык шупшылалтше манын, туныктышо-шамыч чот полшеныт, пионерский отрядат тыште чот тыршен, Игорят тудын дене пашам ятыр ыштен. Нуно коктын соревноватленыт. Кокымшо чырыкыште Алян ик „плохыжат" лийын огыл. А кызыт, пытартыш чырыкыште да испытанийыште хорошом, да шукыжо отличным налын.

... Лийын жап. Игорь ден Аля пырля модынат огытыл, икте-весышт дене пелештыде коштыныт. Молан нуно келшен огытыл—палашат ок лий. Нуно шкештат тидым умылтарен огыт керт. Алян аваже Игорьмытым ок йӧрате ыле, эре каргаша ыле. Аля аважын шыде улмыжым шинчен, ала тудланак Игорь дене пырля модаш кошташ тоштын огыл аламо? Кызыт гын, тиде келшыдымашын пушыжат кодын огыл: ваш-ваш пурат лектыт ик звенаштак ваш-ваш соревноватлен пашам ыштат. Колхоз паша, пырля паша нуным ик еш гай ыштен, ожно годсо тӧрсыр пытен. Тиде шотышто Игорьынат пашаже уло.

Мучашыже вес номерыште лиеш.

КИНО

„ШЕЛ СОЛДАТ С ФРОНТА"

Шукерте огыл Союздетфильм „Шел солдат с фронта" у художественный звуковой фильмым луктын.

Тиде фильмыште 1918 ийыште украинский калыкын германский интервенций ваштареш кредалмыже ончыкталтеш.

Фильмын геройжо—украинский кресаньык Семен Котко. Тудо 1917 ийысе революций деч вара шочмо мӧҥгыжӧ—украиныш пӧртылеш. Мӧҥгӧ толмек советский властьын пумо мландеш шурным ӱдем, манын шона. Но тудын шочмо-кушмо селаштыже немецкий захватчик шамыч озаланат. Нуно кресаньык-шамычым пызырат, обижаят. Кресаньык-шамыч деч мландым, волыкым поген налыныт, ситартышыжлан кугу налогым пуэныт.

Фильм гыч ик сӱрет.

Семен моло пошкудыжо-шамыч дене пырля партизанский отрядыш кая.

Восстатлыше украинский калык Красный Армийын полшымыжо дене немецкий захватчик-шамычым шалатен да нуным Украина гыч поктен колтен.

„Шел солдат с фронта" фильмыште Семен Коткон шӱжарже—Фроська рольым киноактриса - орденоносец Явина Жеймо сайын модеш.

Фроська чулым да таза ӱдыр. Изи ӱдыр гынат, кугу героический пашам ышта. Тудо немецкий оккупант-шамычын шупшын налме села гыч партизанский отрядыш куржын толмек, партизан-шамычлан немец кашакын кресаньык - шамычым кузе грабитлымышт, орландармышт нерген ойла. Весканажым Фроська адак немец-шамычын кидыште улшо Семен изажын шучко положенийыште улмыжым партизан шамыч дек адак толын увертара. Партизан-шамыч уверым налмек, тунамак селашке налетым ыштат да Семен Котком лӱймаш деч утарат.

„Шел солдат с фронта" кином чыла йоча-шамычлан ончаш темлена.

Чыла черген кӱчыкын

● Америкын Нью-Йорк олаштыже гына 375.000 рвезе-шамыч пашадыме улыт. Нуно шкаланышт пашам огыт му. Тыгай положенийыште улмышт дене школышто тунемын огыт керт.

● Комсомольск олалан тений 12 июньышто 7 ий темын. Тиде ола—СССР-ыште эн рвезе ола.

● Абиссинийыште май тылзыште 21 итальянский офицер да салтак-шамычым пуштмо.

● Белградыште (Югославия) югославский ден итальянский команда-шамыч коклаште футбольный матч лийын. Итальянец-шамыч грубын модыныт, тидын дене ик югославский игрок чот сусырген. Калык тидлан чот сырен, итальянский игрок-шамыч ӱмбак кӱйым кышкылтыныт.

Географический йодыш

Могай „млекопитающий животныйын очыл букважым шуэн, Европысо эҥерым ешарет гын, ик государствын олаже лиеш?

ДИМИТРИЕВ ВОЛОДЯ.

Морко район,
Нурӱмбал НСШ.

Туштан сӱрет

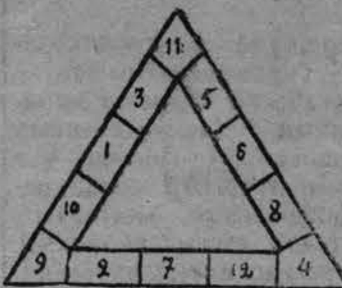
Меран иге куш шылын? Тудым муза.

Ответ-шамыч:

Задача

(28 майыште лекше „Ямде лий"-ым ончо).

Треугольникым чыла могырысо числам тыге ваштылтылын шындыман:

Эн ончыч чын ответым Полушин Яков ден Полушин Семен (Каламский НСШ, Пектубай район), Петухов Александр („Степан Разин" колхоз Оршанка район) колтеныт.

Географический йодыш

(3 июньышто лекше „Ямде лий"-ым ончо)

Кас.

Шарада

Гоголь.

Врид. отв. редактора—П. А. КЛЮКИН.

Уполн. Марглавлита № А—496. Йошкар-Ола, Маргосиздатын типографийже.